

Archeologienota Afsnee Kleine Goedingenstraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

29-6-2018

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Afsnee Kleine Goedingenstraat (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied is 5953m² groot en west-oost georiënteerd. Aan de zijde van de Kleine Goedingenstraat, dit is het oostelijke deel van het plangebied, bestaat het uit een min of meer driehoekig perceel. Via een smalle doorgang sluit het westelijke, vierkante deel van de site hierop aan. Het terrein is in gebruik als weiland, in de noordoostelijke hoek van het westelijke deel is een stalletje aanwezig. Er staan enkele bomen langsheen de perceelsgrenzen.

De Kleine Goedingenstraat dateert vermoedelijk uit de 19^{de} eeuw. Het plangebied is zeker sinds het laatste kwart van de 18^{de} eeuw onbebouwd en in gebruik als akker en/of weide, er lijken sinds dan geen grootschalige verstoringen te hebben plaatsgevonden. Het terrein bevindt zich zo'n 400m ten noordwesten van de dorpskerk. Afsnee kent een lange geschiedenis, de eerste vermeldingen dateren van eind 7^{de}-begin 8^{ste} eeuw. In de omgeving rond het plangebied zijn meerdere laatmiddeleeuwse sites met walgracht en grotere landbouwwuitbatingen gekend. Afsnee ontwikkelde zich op een hogere opduiking vlakbij de meanderende Leie. Ook het plangebied is op deze hogere gronden gelegen, zo'n 300m ten westen van de Leie. Het terrein heeft een lichte helling naar het oosten en het noorden. Het kent volgens de bodemkaart een droge licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. In de omgeving zijn meerdere archeologische sites gekend, maar het merendeel betreffen vondsten gekend via metaaldetectie, veldprospectie of via cartografisch/archivalis onderzoek. Gravend archeologisch onderzoek vond volgens de CAI nog niet plaats op deze hogere gronden ten noordwesten van de dorpskern. Opvallend zijn de vele steentijdvondsten in de nabije omgeving; de hogere ligging vlakbij de Leie zal sinds oudsher een aantrekkingsplek geweest zijn voor menselijke aanwezigheid. Samen met meerdere gekende vondsten uit de metaaltijden en de Romeinse periode, en de vroegmiddeleeuwse oorsprong van Afsnee, zorgt dit ervoor dat voor het plangebied, gelegen op een gunstige locatie (droge, hogere gronden) nabij de Leie, een eerder hoge archeologische verwachting kan vooropgesteld worden.

Het terrein zal verkaveld worden in 9 loten. Vanaf de Kleine Goedingenstraat wordt in het noorden van het oostelijke deel een wegnis voorzien, die doorloopt naar de zuidwestelijke hoek van het westelijke deel van het terrein. Aan de zuidzijde van deze wegnis wordt een gracht/wadi aangelegd. In het oostelijke deel wordt 1 bouwlot voor open bebouwing voorzien. In het westelijke deel worden 8 loten halfopen bebouwing ingericht. Rond elke woning komt een tuin te liggen. De woningen in het westelijke deel komen ten oosten en ten westen van een centrale zone te liggen, waarin 2 wadi's worden aangelegd. Tussen de nieuwe wegnis en de bebouwing van het westelijke deel worden 8 carports voorzien. Er kan vanuit gegaan worden dat de bodem van het totale plangebied ernstig verstoord zal worden: het bouwrijp maken van de percelen, allerhande werfverkeer, het aanleggen van wegnis, nutsvoorzieningen en -leidingen en wadi's, het optrekken van de woningen, de

omgevingsaanleg en het inrichten van de tuinen kent een diepe impact in de bodem en kan nefast zijn voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites.

Het plangebied kent een eerder hoge archeologische verwachting. Zowel steentijd artefactensites als sites met grondsporen uit latere periodes zijn niet uit te sluiten, maar op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. De laatste 250 jaar hebben geen gekende verstoringen plaatsgegrepen op het terrein. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren betreffende menselijke aanwezigheid op de hogere gronden ten noorden van de dorpskern en nabij de Leie, waar tot op heden nog geen gravend archeologisch onderzoek plaatsvond. De kosten-baten analyse zal hierdoor positief uitvallen. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, aangezien de gronden pas worden verkaveld onder opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een vergunning.

Het verder vooronderzoek bestaat uit enerzijds een landschappelijk bodemonderzoek door middel van boringen (eventueel gevolgd door een archeologisch booronderzoek en een proefputtenonderzoek gericht op steentijd), anderzijds een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

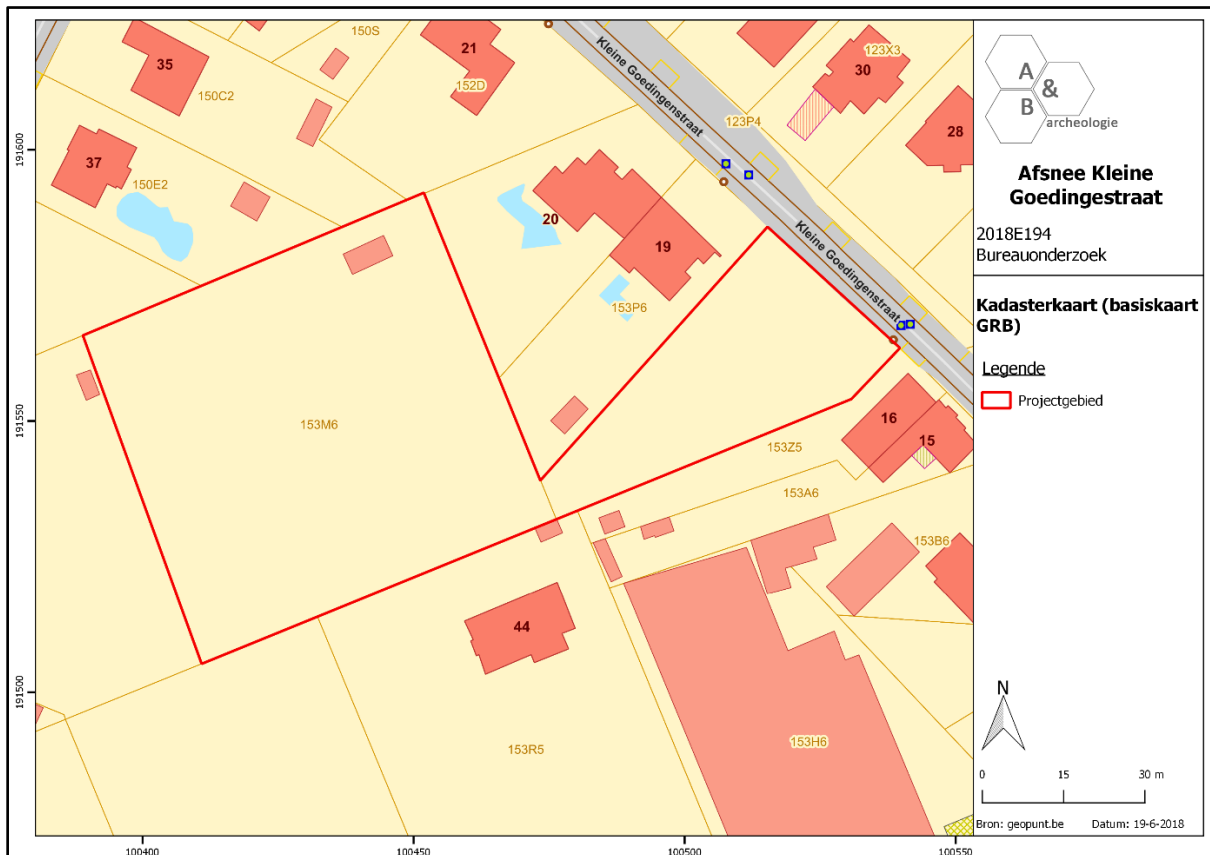
2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Afsnee Kleine Goedingenstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 100388,99 en Y: 191505,25; X: 100539,69 en Y: 191592,08

Kadastergegevens: Gent, afdeling 26, sectie A, percelen 153M6 en 153R6

Het plangebied is 5953m² groot en komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek.



Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Vraagstellingen voor landschappelijke boringen:
 - Wat is de bodemkundige opbouw van het plangebied? Is er een intacte bodemopbouw (A-B-C) aanwezig?
 - Kan uit de bodemopbouw opgemaakt worden dat eventuele steentijdsites nog intact en in situ bewaard kunnen zijn?
 - Is een verder verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek nodig? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan?
 - Zijn er aanwijzingen dat (een gedeelte van) het terrein verstoord? Zo ja, wat zijn de gevolgen ervan voor het verdere onderzoekstraject?
- Vraagstellingen voor verkennend en waarderend booronderzoek:
 - Zijn er aanwijzingen voor een steentijdsite?
 - Kunnen zones met concentraties afgebakend worden?
 - Wat is het niveau waarbinnen de silexartefacten zich bevinden? Kunnen deze stratigrafisch onderscheiden worden?
 - Wat is de bodemkundige opbouw van het plangebied?
 - Is een verder onderzoek door middel van proefputten noodzakelijk? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan? Wat is de omvang en ruimtelijke spreiding ervan (aantal, locatie, diepte,...)?
 - Kan de optie *in situ* behoud gehanteerd worden? Of worden de niveaus bedreigd bij de geplande werkzaamheden?
- Vraagstellingen voor proefputten:
 - Zijn er aanwijzingen voor een steentijdsite? Is deze ruimtelijk vast te leggen?
 - Wat is het niveau waarbinnen de silexartefacten zich bevinden? Kunnen deze stratigrafisch onderscheiden worden?
 - Kan de optie *in situ* behoud gehanteerd worden? Of worden de niveaus bedreigd bij de geplande werkzaamheden?
- Vraagstellingen voor proefsleuvenonderzoek:
 - Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
 - Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
 - Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
 - Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?

- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem in de vorm van landschappelijke boringen (al dan niet gevolgd door verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek en mogelijk een proefputtenonderzoek) en verder onderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methodes zijn om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op figuur 1, 2 en 3. De voorziene onderzoeksmethoden moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

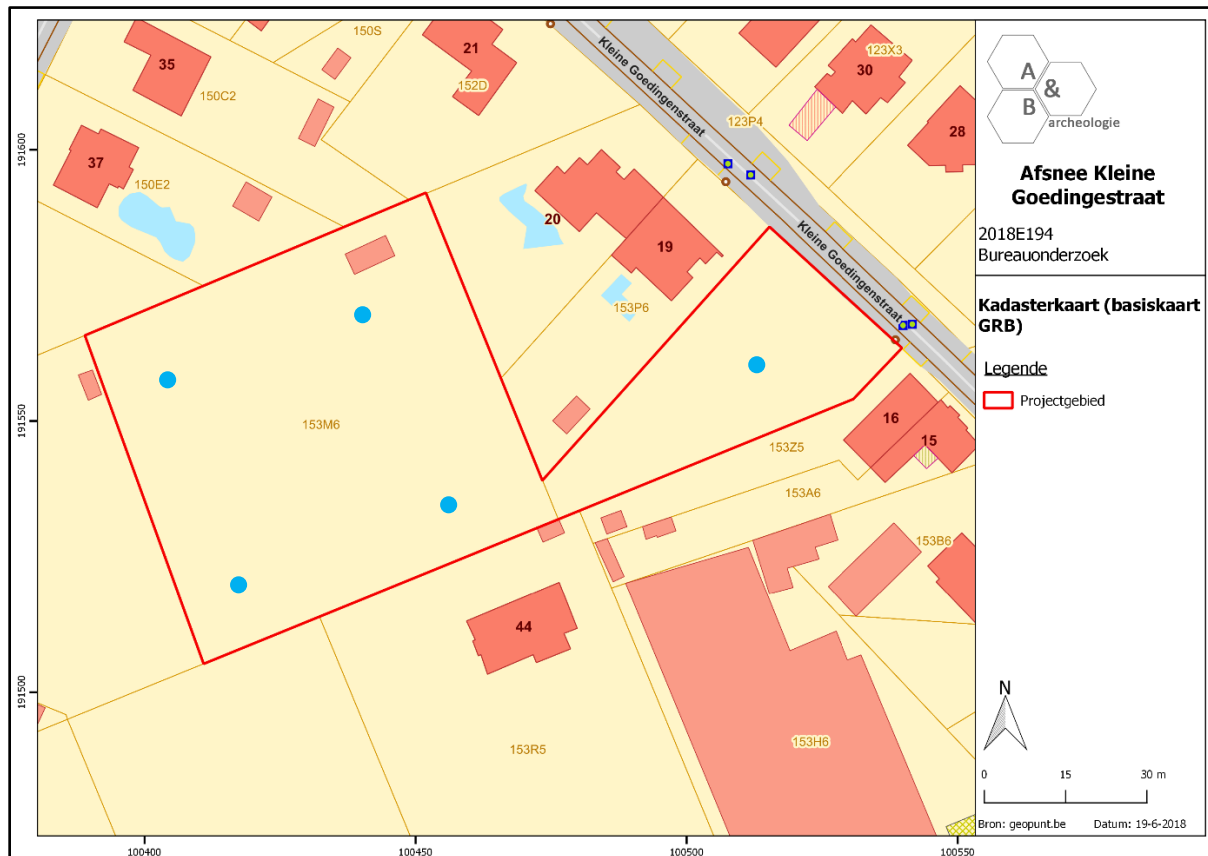
Het is niet noodzakelijk dat het stalletje en de bomen langsheen de perceelsranden verwijderd worden voorafgaand het verder vooronderzoek. Indien ze echter wel voorafgaand worden verwijderd, is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat er bvb. geen funderingen en boomstronken uitgetrokken worden. Op die manier wordt vermeden dat er ongedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. Bij het rooien van de bomen blijven de stronken staan, deze worden ook niet uitgefreesd.

- Landschappelijke boringen

Verspreid over het terrein worden 5 boringen uitgevoerd (zie figuur 2). Indien uit de bodemopbouw zou blijken dat eventuele steentijdsites nog intact en in situ bewaard kunnen zijn, moet overgegaan worden naar verkennend archeologisch booronderzoek. Indien uit deze boringen echter blijkt dat (delen van) het terrein zodanig verstoord zijn dat er onmogelijk nog archeologische sites bewaard kunnen zijn, dan dienen alle verdere onderzoeksstappen inclusief het proefsleuvenonderzoek niet uitgevoerd te worden op die delen van het terrein of op het volledige terrein.

- Verkennend archeologisch booronderzoek

Een verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen en in het bijzonder het opsporen van steentijdsites. Bij dit onderzoek dient bovendien het opgeboorde grondmateriaal uitgezeefd te worden en te gecontroleerd op de aanwezigheid van silexartefacten. De gestelde voorwaarden voor een dergelijk onderzoek in de Code van de Goede Praktijk zijn hier richtinggevend. Indien hiervan wordt afgeweken, dient dit beargumenteerd te worden. Voor het opsporen van steentijdsites wordt een boorgrid van 10 bij 12m aangehouden. De boorpunten op de boorraai liggen 12m uit elkaar, terwijl de parallelle boorraaien 10m uit elkaar liggen. Ook hier kunnen afwijkingen op dit boorgrid beargumenteerd worden. De keuze van het boorgrid moet gebaseerd zijn op de resultaten van de landschappelijke boringen.



Figuur 2 Indicatieve aanduiding van de boorpunten op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

- Waarderend archeologisch booronderzoek

Een waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel een reeds opgespoorde archeologische site te evalueren en in ruimte af te bakenen. Hierbij wordt het boorgrid op een beperkte locatie van het plangebied gezet, waar de boorresultaten van de verkennende boringen positief zijn gebleken. De inplanting van het boorgrid wordt gebaseerd op de resultaten van het reeds uitgevoerde verkennend archeologisch booronderzoek. De methode bestaat uit een boorgrid van 5 op 6m. De tussenafstand tussen de parallelle boorraaien bedraagt 5m en de onderlinge afstand tussen de boorpunten op een raai is 6m. De voorwaarden voor een dergelijk onderzoek worden ook hier bepaald door de Code van de Goede Praktijk. Eventuele afwijkingen worden duidelijk beargumenteerd.

- Proefputten

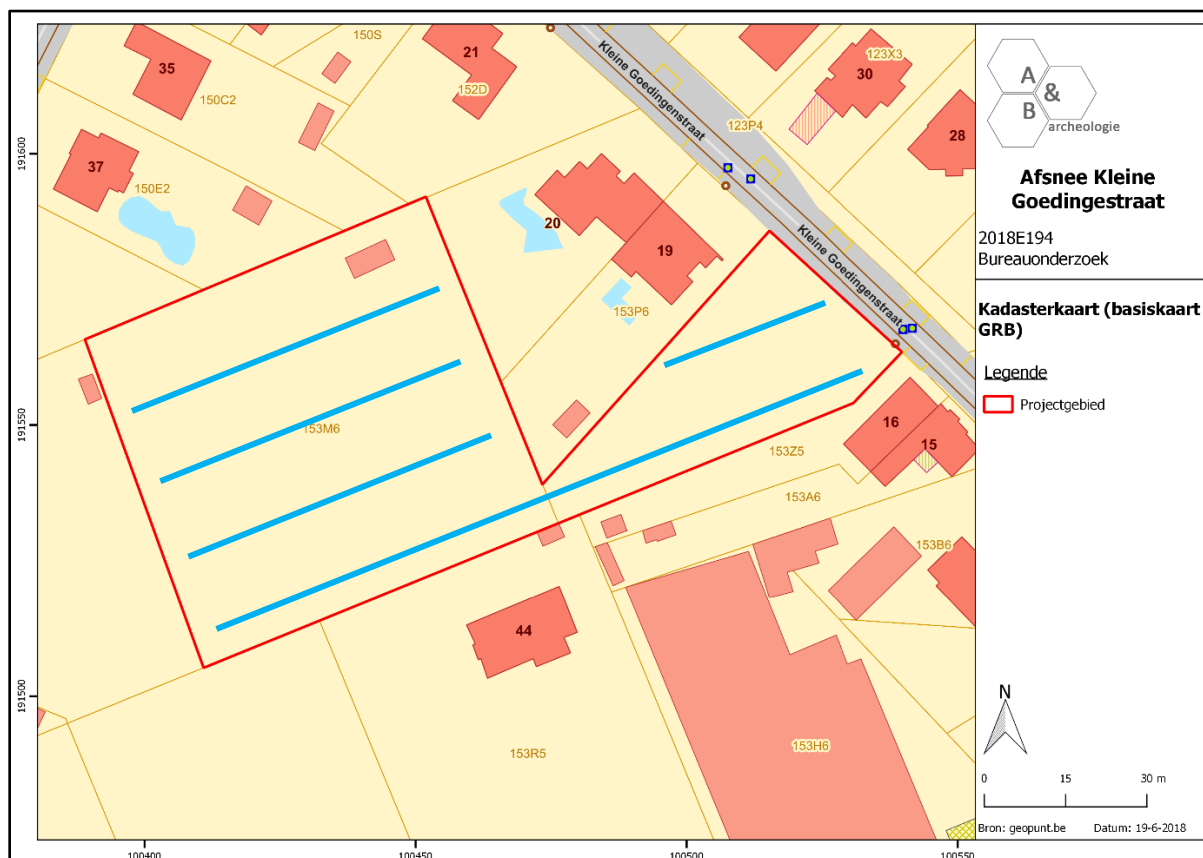
Op locaties waar tijdens het waarderend booronderzoek goede en *in situ* bewaarde vuursteenconcentraties worden aangetroffen, worden proefputten in functie van steentijd artefactensites voorgeschreven. In deze proefputten worden de verticale en horizontale spreiding van de vuursteenconcentraties geanalyseerd en geïnterpreteerd. Ook de aard, datering en waarde van deze concentraties worden bestudeerd, evenals hun relatie met het landschap en de impact van de geplande werken. In dit laatste geval wordt bekeken of eventueel *in situ* behoud mogelijk is of niet. De proefputten worden ingepland op basis van de waarderende archeologische boringen.

- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle ononderbroken proefsleuven in het onderzoeksgebied. Bij de inplanting bedraagt de afstand tussen de proefsleuven minimum 12m en maximum 15m (van middenpunt tot middenpunt). Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en zuidwest-noordoost georiënteerd, aangezien het terrein in die richting oploopt. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 595m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 149m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters. In totaal wordt zo 12,5% oftewel ca. 744m² onderzocht.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. urnengraven) afgedekt met waterdoorlatende doek.



Figuur 3 Projectie van een mogelijk sleuvenplan op het kadasterplan (bron: geopunt.be). Dit sleuvenplan is indicatief, indien er bij het terreinonderzoek van afgeweken dient te worden, dan wordt dat gemotiveerd in de nota.

5. Gewenste competenties

- Het landschappelijk booronderzoek dient uitgevoerd te worden door een aardkundige of een assistent-aardkundige.
- Het eventuele verder verkennend en waarderend archeologische booronderzoek dient te gebeuren door een veldwerkleider met ervaring in verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek.
- Het eventuele proefputtenonderzoek (steentijd) dient te gebeuren door een veldwerkleider met aantoonbare ervaring wat betreft steentijdonderzoek.
- Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandleemgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.